

BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FAYDALANISH

Bayramberdiyev Nurnazar Bagibek ogli

Ajiniyoz nomindagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti 3 kurs studenti

Endirboyeva Zilola Saforboy qizi

Ajiniyoz nomindagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti 3 kurs studenti

O'rozmatova Mohira Ikromjon qizi

Ajiniyoz nomindagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti 3 kurs studenti

O'rinboyeva Indira Rashid qizi

Ajiniyoz nomindagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti 4 kurs studenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining rivojlanish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish usullari, darsga bo'lgan qiziqishini va dars samaradorligini oshirish usullari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: didaktik o'yin, aqliy rivojlanish, amaliy faoliyat, qobiliyat,

Kichik maktab yoshida bolalar didaktik o'yinlarni (syujetli, predmetli, musoboqali) rohatlanib o'ynashadi. Ularda faoliyatning quyidagi elementlari mavjud: o'yinli masala, o'yinli motivlar, masalalarni o'quv faoliyati bilan bog'liq yechimlari. Natijada o'quvchilar o'yin mazmuniga ko'ra yangi bilimlarga ega bo'lishadi. O'qish-bilish masalalarining to'g'ridan-to'g'ri qo'yilishidan farq qilgan holda, didaktik o'yinda u bolaning o'zining o'yinli masalasi sifatida namoyon bo'ladi. Uni yechish usullari esa o'quv-biluv faoliyatiga tegishli hisoblanadi. Buni quyidagi misolda qarab chiqamiz. O'quvchilar "Biz turistlarmiz" nomli didaktik o'yinni o'ynashadi. Uning ma'nosi shundan iboratki, bolalarni turistlar guruhining marshrut yo'lini kartada belgilashga o'rgatish. Uni to'g'ri belgilagan har bir o'quvchi turist belgisini oladi. O'quvchilarning o'z oldilariga qo'yadigan masala – turistlar o'yinini o'ynash. O'yin motivi – turist belgisini olish uchun to'g'ri marshrutni tanlash. Bunday o'yin shu bilan tavsiflanadiki, uning faollik shakli kattalar tomonidan aniqlanadi va o'yin qoidalari ko'rinishida bolalar oldiga qo'yiladi. "Biz turistlarmiz" o'yinining asosiy qoidalari quyidagilardan iborat:

"Marshrutni aytayotgan o'qituvchini diqqat bilan eshiting va uni o'z kartangizda joylashtiring. U kartada ko'rsatilgandan so'ng, uni namunadagi bilan solishtiring". Shuni qayd etishimiz lozimki, o'yinda va undan keyin o'yin motivlarida bilishga qarab siljish ro'y berishi mumkin. Masalan, "Biz turistlarmiz" o'yinidan keyin o'quvchilar ko'plab savollar bilan o'qituvchiga va boshqa katta yoshdagilarga murojaat qila boshlashadi, kitoblardan mos ma'lumotlarni izlasha boshlashadi, ya'ni ularda o'yin sifatida taqdim etilgan masala o'quv masalasiga aylanadi. Bolalar hodisalar doirasidagi

ma'lumotlar bilan chegaralanib qolmasdan, o'yin faoliyati bilan bog'liq yangi tushunchalarni egallashga (kompas, topografik belgilar va boshqalarni) faol harakat qilishadi. To'plangan bilimlar tizimlashtirilib, kichik maktab yoshidagi bolalar ta'limga nisbatan o'z faoliyatlarini qayta moslashtirishadi. Endi u nafaqat o'yinlar nuqtai-nazaridan, balki o'yin davomida paydo bo'lib, rivojlangan o'qish-bilish qiziqishlari bilan birgalikda amalga oshiriladi. Demak, didaktik o'yinlar bolalar tomonidan bilimlarni o'zlashtirish uchun qulay bo'lgan shart-sharoitni paydo qiladi va bilish uchun qiziqishning rivojlanishiga ko'maklashadi. Eng yaxshi didaktik o'yinlar mustaqil ta'lim olish prinsipida tuzilgan, ya'ni, shunday tuzilganki, ularning o'zi o'quvchilarni bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlariga qarab yo'naltiradi. Ma'lumki, ta'lim olish ikkita komponentni o'zida jamlaydi: kerakli ma'lumotni to'plash va to'g'ri yechimni qabul qilish. Bu komponentlar o'quvchilarda didaktik tajribani ta'minlaydi. Lekin, tajribaga ega bo'lish ko'p vaqtni talab qiladi. O'quvchilarda "bunday tajribaga ega bo'lish"ni ko'paytirish, ularni mustaqil ravishda bu ko'nikmalarga ega bo'lish mashqlariga o'rgatishdan iboratdir. Bunga psixologik tavsifdagi rivojlantiruvchi o'yinlarni kiritish mumkin: krossvordlar, viktorinalar, boshqotirmalar, rebuslar, kriptogrammalar va boshqalar.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarda predmetga nisbatan qiziqishni uyg'otadi, har bir o'quvchini individual qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatini beradi, bilish faolligini tarbiyalaydi. Didaktik o'yinning muhimligi, u bolalar tomonidan qanday reaksiya qilinishi bilan emas, balki u yoki bu masalani yechish har bir o'quvchi uchun tadbiiq qilinishining samaraliligi bilan aniqlanadi. Didaktik o'yinlarning natijaviyligi, birinchidan, ulardan tizimli ravishda foydalanishga, ikkinchidan, o'yinlar dasturining oddiy didaktik mashqlar bilan birgalikda maqsad sari yo'naltirilganligiga bog'liq. Masalan, bilish faolligini rivojlantirish muammosini hal etishda, o'quvchining mustaqil tafakkurini rivojlantirish asosiy masala deb hisoblanishi zarur. Har bir didaktik o'yinni boshlashdan oldin o'quvchilarga o'yinning qoidasi, mazmuni, yakuni nimadan iborat ekani o'qituvchi tomonidan tushuntiriladi. O'quvchilar uni tushunib, anglab, shu asosda harakat qiladilar. Masalan, "Ishoralar" o'yini. O'yinning maqsadi: Bir amalli masalalarni og'zaki yechish ko'nikmalarini rivojlantirish.

O'yin jihozi: "-", "+" belgilari.

O'yinning borishi: O'qituvchi masalani o'qiydi, o'quvchilar esa masalani qaysi amal bilan yechish kerak bo'lsa o'sha "ishora"ni ko'rsatadilar. Masala: 1. Salimning 2 ta qora va 4 ta qizil qalami bor. Hammasi bo'lib nechta qalami borligini qaysi amaldan foydalanib topamiz? O'quvchilar "+"ni ko'rsatadilar. Masala og'zaki yechiladi. 2. Nigorada 6 daftar bor edi. 3 tasini ukasiga berdi. Nigorada nechta daftar qoldi? Mustahkamlash: O'qituvchi "+", "-" qo'shish, ayirish belgilari qachon qo'yilishini so'rab, ularning bilimini mustahkamlaydi. "Jim" o'yini. O'yinning maqsadi: O'quvchilarning o'n ichida "+", "-" belgilari haqidagi bilim va malakalarini oshirish,

sinash. O'yin guruhlarda o'ynaladi. O'yin jihozi: Raqamlar yozilgan tarqatmalar, misollar, jadval. O'yinning borishi: Jadvallar doskaga osib qo'yiladi, doskaga bo`r bilan yoziladi. O'yin ovoz chiqarmagan holda o'tkaziladi. O'qituvchi ko'rsatkich bilan 7 va 5 ni ko'rsatadi. O'quvchilar o'ylab 2 yozilgan tarqatmani ko'rsatadilar. Oyna o'yini. Bunda dars jarayoni judayam qiziqarli o'tadi. Bu o'yin o'quv faoliyatida charchab o'tirgan sinfdagi o'quvchilarni biroz bo'lsa ham kayfiyatini ko'tarish uchun o'tkaziladi. Bunda quti ichiga oyna solib qo'yiladi va quti yoniga bir o'quvchini chaqiriladi va o'yinning sharti tushuntirib beriladi. O'yinning sharti shuki, siz quti ichida sinfmizda eng a'lochi, aqilli o'quvchilarimizning rasmini ko'rasiz deb aytamiz ya'ni bunda quti ichiga qaraganda oynada o'zini ko'radi va sen ko'rgan insoningni hechkinga aytma faqat o'zing bilib qo'y deb aytiladi. Bu o'yinni o'tkazishdan maqsad o'quvchilarning charchog'ini chiqarishdir. Baliq skleti o'yini. Bunda plakatga baliqning rasimi chizilib sinf taxtasiga qistirilib qo'yiladi, savollar yozilgan yashirin kartshkalar ham qistiriladi, sinfdagi o'quvchilar guruhlariga ajratiladi, baliq ko'rinishiga keltiriladi va topshiriqlar beriladi: qani o'quvchilar baliq kabi o'zingizni his qiling-deb aytiladi va o'qituvchi savollar beradi: qani o'quvchilar baliq bo'lib harakat

qilshimiz kerak-deb aytiladi. Bunda doskadagi savollarga to'g'ri javob bergan guruh suza oladi deb aytiladi va savolarga to'g'ri javob bergan guruh oldinga harakat qila boshlaydi. Bu o'yin o'quvchilarning tabiatga bo'lgan munosabatini ham o'zgartiradi, mehr-muhabbatini yana bir bora oshiradi va ko'zlangan maqsadga ham erishsa bo'ladi.

Xulosa

Men shu yozgan maqolamdan shuni ayta olaman o'quvchilar uchun didaktik o'yinlar judayam muhimdir. Chunki o'ylab qarajak didaktik o'yinlar ham jismonan ham aqlan dars jarayonida judamuhim ro'l o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tolipov O', M.Usmonboyeva "Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot". T.2015-yil.
2. Aliev A. "O'quvchilarning ijodkorlik qobiliyati". –Toshkent: O'qituvchi,2016.
3. Boboyeva Yu.K. "Hozirgi zamon umumiy ta'lim maktabida o'qitish metodlari". -Toshkent:O'qituvchi,2017.